

УДК 730

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-1-10>

Ольга БІЛОКІНЬ,

orcid.org/0000-0002-0150-9920

*викладач кафедри музичного мистецтва та хореографії
Наукового інституту мистецтв Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Полтава, Україна) Oosipenko972@gmail.com*

РОЗВИТОК ТАНЦЮВАЛЬНОГО ПЕРФОРМАНСУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОГРЕСУ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

У дослідженні розглядається розвиток танцювального перформансу як різновиду сучасного мистецтва в Україні. У статті наголошується, що перформанс – це імпровізаційне дійство для публічного виступу, що характеризується шоком, обуренням і провокацією. Головною темою дослідження є роль впливу танцювального перформансу на розвиток сучасного мистецтва.

Перформанс – це інструмент, який показує та несе в собі соціальний меседж, який митець хотів донести до людей. Саме завдяки концептуальному змісту цього виду мистецтва він став популярним, оскільки кількість соціальних проблем на тлі війни зростає. У статті досліджується, що перформанс впливає на людину як тригер для перебудови свідомості, світогляду та провокує реакції і вчинки. Артисти часто присвячують свої виступи війні та суспільним проблемам, які її супроводжують. У роботі наводяться приклади актуальних проблем, таких як втрата життя, втрата житла, насильство, жорстокість, людські страждання, інвалідизація, психологічні травми та стрес.

Дослідження показує чим сучасне мистецтво відрізняється від минулих років. Українські вистави стають відкритими до експерименту, що робить їх більш оригінальними, сміливими та провокаційними. Хореографи виявляють й свідомо обирають «не зручні» та гострі теми, аби донести їх суспільству. Окрім цього, артисти оголюють своє тіло, відмовляються від складного гриму та вишуканих костюмів, висміюють себе задля того, аби їхня перформативна історія стала більш реальною.

У статті наголошується, що одним з наймасштабніших та найпотужніших генераторів перформансу став простір Zelyonka SPASE UP, де митці співпрацюють та створюють танцювальні композиції. Хореографи використовують нову психологічну техніку «присутності в моменті», яка забезпечує сприйняття глядачем танцюриста, як реальної людини. Саме тому глядач має змогу прожити її емоційні стани й транслювати на себе її проблеми.

Метою дослідження було визначити розвиток танцювального перформансу в Україні в контексті прогресу сучасного мистецтва. Розкрити її вплив, як виду мистецтва на висвітлення соціально важливих проблем та виховання суспільства.

У дослідженні визначаються відмінності стилю перформансу – національного, модерного, постмодерного та експериментального, які мають свої особливості та переваги. Виділяють також різні форми перформансу – соло, групову, інтерактивну, сайт-специфічну та перформанс-інсталяцію. Хореографи обирають форму і стиль, виходячи з ідеї вистави, щоб створити найкращу атмосферу для сприйняття та усвідомлення авторського меседжу.

Ключові слова: перформанс, танцювальний перформанс, український перформанс, сучасне мистецтво.

Olga BILOKIN,

orcid.org/0000-0002-0150-9920

*Lecturer at the Department of Musical Art and Choreography
Scientific Institute of Arts of Luhansk National University named after Taras Shevchenko
(Poltava, Ukraine) Oosipenko972@gmail.com*

DEVELOPMENT OF DANCE PERFORMANCE IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY ART PROGRESS

The study explores the evolution of dancing performance as a form of modern art in Ukraine. The article emphasizes performance as improvised public presentation characterized by shock, outrage and provocation. The main topic of research is the role of influence of dancing performance on the development of modern art.

Performance is an instrument that shows and conveys the idea of the social message that artist wanted to bring the public. Especially due to its conception sense this type of art has become popular because the increased amount of social issues in the war background. The article claims that performance influences on a person as a trigger for rebuilding

consciousness and outlook as well as provoking the reactions and doings. Artists often dedicate their performances to the war and social problems that accompany it. The article highlights actual problems such as loss of life, loss of home, violence, cruelty, human suffering, disability, psychological trauma and stress.

The article emphasizes the changes in modern performance. Ukrainian performances become more open to experiments that conclude originality, courage, frankness and provocation. Choreographers detect the goal to choose and show sharp and uncomfortable topics, dancers expose their bodies making fun of themselves to approach reality.

The article provides the example of (mentions) Zelyonka SPACE UP as the biggest and the most powerful performative space, where artists collaborate and create their performances. Choreographers use new psychological techniques of «presence in the moment», that provides the strengthening reality due to which viewer perceives dancer as a real person and experiences his emotion.

The main goal of the study is to determine the development of dance performance in Ukraine in the context of the progress of modern art. It reveals its influence on presentation of socially important problems and education of society

The article outlines the difference in performance styles – national, modern, postmodern and experimental, each with its own characteristics and advantages. Different forms of performances are noted – solo, group, interactive, site-specific form and performance installation. Choreographers choose the form and style due to the idea of performance for making a more appropriate atmosphere for human perception and understanding of plot sense.

Key words: performance, dance performance, Ukrainian performance, modern art.

Постановка проблеми: За останній час перформанси стали окремим видом мистецтва та досить потужним інструментом впливу на соціум з метою донесення та розкриття важливих соціальних та особистих проблем (Лігус, 2018: 68). Вони стали тим скотчем, що нерозривно зліплює в тандем перформатора, який висвітлює хвилюючу тему та глядача, що має пережити та інтерпретувати перформанс у власний емоційний відгук. Емоції мають стати тригером для того, аби глядач зміг заглянути в закутки підсвідомості, які наче підсвічені митцем. Саме це ставить на меті даний вид мистецтва.

Перформанс – це завжди послання, що містить в собі певний соціальний експеримент, адже суть його у тому, що він має створити ілюзію реальності, яка змушує пережити глядача той емоційний стан, що лежить в основі певної проблеми, і відреагувати, відповідно до того, які якості в своєму арсеналі містить особистість, що взаємодіє з митцем (Гринишина, 2021: 169). Таким чином, споглядання перформансу може стати навіть актом соціального виховання та духовного збагачення особистості.

Нажаль, із продовження війни з ворогом та постійного загострення конфлікту актуальних та невіршених соціальних проблем стає тільки більше, а сил для супротиву та продовження нормального життя менше. Тому, що, як не мистецтво має говорити й висвітлювати ці проблеми, а іноді й гостро ставити перед суспільством, аби пробудити його та змусити діяти. Саме тому, в останні роки, в Україні розвивається така течія як танцювальні перформанси, проте і досі не було оцінено їх роль в прогресі сучасного мистецтва, що і визначило актуальність теми.

Аналіз досліджень. Дослідженням розвитку українського танцювального перформансу пока-

зало, що все почалося ще з епохи футуристів в 20-х роках, серед яких були Бурлюк, Малевич, Семенко, Шкурупій, Богомазов, але радянська влада зупинила всі спроби зародження перформансу. У 70-х роках Федор Тетянич зі своєю концепцією «Фріпуля – нескінченність» почав робити хепінги – виходити на вулицю у дивних образах, епатувати публіку дивними імпрровізаціями, проте його творчість мало не розтанула в часі і лише через 10 років його почали згадувати. Одна з причин цього тоталітаризм тодішньої радянської влади. Після Фріпуль у Львові перформаторськими практиками зайнялись Т. Кантур, Е. Онух, Л. Тарасевич, Я. Балдига, у 90-их роках перформанс продовжував розвиватися під егідою Уте Кільтер, А. Звезинського, М. Яремака. У 2000-х роках розвиток перформансу набрав обертів. Ю. Андрухович, С. Жадан і Т. Прохасько розвивали український літературний перформанс, а Р. Баранов, Л. Венедіктова та А. Овчинников танцювальний перформанс. Згодом А. Овчинников навіть творив є Zelyonka SPASE UP – найбільший та найпотужніший на сьогоднішній день перформативний простір. Саме тому його і назвали засновником українського танцювального перформансу.

Незважаючи на те, що даний вид мистецтва невпинно розвивається, знаходить все більше прихильників і стає більш вагомою частиною сучасного українського мистецтва, йому все ще приділяється недостатньо уваги на сучасних інформаційних просторах, що і визначає актуальність даного дослідження.

Мета статті. Визначити розвиток танцювального перформансу в Україні в контексті прогресу сучасного мистецтва. Розкрити її вплив, як виду мистецтва на висвітлення соціально важливих проблем та виховання суспільства.

Виклад основного матеріалу. Перформанс – це імпровізоване дійство, що розраховане на публічне представлення, часто епатажного, шокуючого та провокаційного характеру. Перформанс назвали «театром візуальних мистецтв», адже візуал є тим інструментом, що достукується до людської свідомості в спробі розказати про сенс самого дійства (Ременяка, 2012: 16).

Перформанс з'явився у 60-х рр. ХХ ст. у практиці авангардистських художників. В останні роки його популярність дійшла й до України і цей вид мистецтва почав свій розвиток в амплуа українських виконавців. Безліч хореографів зацікавилися темою несценічного мистецтва і почали звертатися до різних соціальних тем через танцювальні перформанси, вбачаючи в ньому мистецький інструмент впливу та розкриття соціальних проблем. Напевно, рушійною силою для розвитку цього мистецтва стало прагнення до зростання експериментальних та концептуальних форм вираження, адже в 20 столітті панувала мистецька течія дадаїзму.

Спочатку митці збиралися та створювали різні перформанси, які потім показували глядачеві. Довгий час це мистецтво було невизнаним і люди сприймали все, що відбувалося як дивину, що немає жодного сенсу. Але з часом в цього мистецтва також з'явилися прихильники. Зараз танцювальні перформанси є досить частим явищем на різних мистецьких вечорах.

Танцювальні перформанси стали основним дійством на фестивалях сучасного танцю. Будь-який перформанс – це історія-послання, яку кожен глядач розшифровує по-своєму, проте танцюристи не мають жодних обмежень, щодо своїх дій, аби донести свою головну ідею, без якої не існує жоден перформанс.

Митці найчастіше представляють теми тіла, ідентичності, політики та суспільства. Та сьогодні більшість висвітлює проблеми війни, тому частими темами стає втрата життя близьких, втрата дому, насилля, жорстокість, людські страждання, руйнація, економічні збитки, стрес, психологічні травми, інвалідизація та інші.

В Україні найпотужнішим генератором цього мистецтва є Zelyonka SPASE UP – перформативний простір, де будь-який митець втілює свої соціально важливі ідеї та представляє їх у перформансі глядачам. Засновником та автором цього творчого простору є Антон Овчинников – перформер, хореограф, менеджер та організатор освітніх та арт-проектів перформативного мистецтва. Засновник танцювальної компанії Black O! Range dance productions. Співзасновник та художній керівник

Міжнародного фестивалю сучасного танцю театру Zelyonka FEST. Він став першовідкривачем мистецтва перформансу в Україні і досі займається його розвитком.

Щороку на Zelyonka FEST молоді творці збираються аби показати своє ідейне мистецтво танцювального перформансу та сколихнути серця глядачів тим, що справді важливо. Секрет їхнього впливу, що наче тисне на тригер психіки, є використання тілесно-психологічної техніки «присутності в моменті». Ця техніка дозволяє запевнити, що глядач спілкується з абсолютно новою, незнайомою людиною, яку хочеться зрозуміти та побачити справжньою, замість того, щоб надіти на її особистість свою суб'єктивну думку та пару стереотипів. Під час такого перформансу можна лише спостерігати та відчувати усією сенсорикою та еством, бути тут і зараз, бачити, чути, реагувати.

Сучасний український перформанс різноманітний та неповторний. Хореографи не обмежуються лише танцювальними рухами, вони можуть говорити, кричати, жестикулювати, застосовувати міміку, плескати в долоні, плакати, змінювати погляд та робити все, аби донести сенс постановки до глядачів. Тож, о основі будь якого перформансу лежить свобода дій учасників, костюмів, гриму та навіть місця проведення, адже перформанси розраховані, як для показу на сцені, так і просто на вулиці.

Українські танцювальні перформанси стають все більш відкритими до експериментів, неординарності, сміливості, відвертості та провокацій. Хореографи більше не соромляться розкривати «не зручні» теми, оголювати власне тіло, висміювати себе та свою зовнішність, вони відмовляються від краси та вишуканості певних поз, рухів та поведінки і стають іноді більш примітивними, недолугими, химерними лише з однією метою – наблизити почуття реальності. Чим реальніше – тим сильніше, такий принцип впливу на людську психіку, чим і користуються творці.

Українські танцювальні перформанси можна розділити за стилем на: народний – в його основі лежать українські народні танці, сучасний – де є місце для імпровізації на експерименту з рухом, простором та часом, постмодерний – часто несе в собі теми деконструкції, ідентичності та соціальної критики і експериментальний – де поєднується непокєднуване.

Виділяють наступні форми перформансу. Найпростіша форма – сольна, де є лише один танцюрист, що виступає перед аудиторією. Груповий перформанс, що зазвичай найкраще розкриває теми співпраці, колективізму та соціальних від-

носин. Інтерактивний перформанс – це той, що передбачає взаємодію з глядачами, що допомагає розмити межі між артистами та аудиторією. Це явище інтерактивну дає прожити й відчуття ідею та послання перформаторів, що збільшить шанси усвідомлення різних соціальних проблем, що митці ставлять на меті розкрити. Також виділяють сайт-специфічну форму перформанса, де акцент робиться на виборі локації, що має свою певну атмосферу, історичний підтекст, ландшафти та архітектурні особливості. Ця форма має на меті зв'язати місце з часом для створення ідеального бекграунду перформаторської історії. І ще одна форма перформансу – це перформанс-інсталяція. Її особливість у конвергенції танцю з візуальним мистецтвом та створенням складних інсталяцій для розвитку та доповнення історії, що стоїть за лаштунками танцю.

Важливу роль у більшості перформансів відіграє явище синкретизму, що створює колаборацію між митцями з різних видів мистецтва: хореографів, музикантів, художників, акторів, поетів та інших, що й надає видовищу такої потужності та впливу на людську свідомість.

Ще одним важливим елементом вистави є психологічний трилер або гра, що супроводжує перформанс та тисне на тригери глядачів. Задля потужного впливу на психіку це видовище має тримати в напрузі аж до самого фіналу та містити елементу шоку й епатажу. Саме ці два компонента найширше використовуються в перформансі.

Сучасні танцювальні перформанси – це не тільки про танець, це про сенси, що приховані історії й посланні. В них завжди є ідея, яку треба відчуття й прожити, в ній немає бутафорії, тільки реальність, аби достукатися до людських душ та мізків. Перформанс – це завжди соціальний експе-

римент, націлений на: виведення із зони комфорту або відкалібрування бачення світу зі сторони. Це мистецьке дійство часто психотерапія, іноді медитація, а найчастіше тригер для розпалення людської свідомості, реакцій, дій та перебудови світогляду.

Висновок. Отже, можна зробити наступні висновки, що розвиток українського танцювального перформансу відіграє досить важливу роль в прогресі сучасного мистецтва (Маслова-Лисичкіна, 2022: 146). Основним елементом, що робить його таким актуальним та визнаним у даний час є концептуалізм. Саме концептуальна наповненість вистави робить його інструментом для донесення важливих, гострих та «не зручних» соціальних проблем, а також засобом для виховання суспільства. Його епатажність, потужний візуал, динаміка й психологічний тиск, що викликає шквал емоцій, а також повна свобода творців, що дозволяє поєднувати різні види мистецтва для створення неповторних видовищ (Станіславська, 2010: 96), дозволяє йому створити ілюзію реальності, опинившись в якій, досить легко відчуття й прожити ті образи й емоційні стани, що представили артисти. Отже, течія перформансу найкраще з багатьох видів мистецтва говорить про те, про що усі звикли мовчати або просто не помічають. Але нажаль, ми живемо у воєнний час, а тому варто підіймати величезну кількість тем, які й висвітлює більша кількість сучасних українських перформансів. Саме тому ця течія так бурхливо розвивається й творить сучасне українське мистецтво, бо всі хочуть бачити у мистецтві не просто красу, а ще й приховані сенси та меседжі, які дійсно іноді здатні переформатувати підсвідомість та відкалібрувати погляди на соціально важливі теми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринишина М. О. Сценічний перформанс у системі нового гуманітарного знання. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Мистецтвознавство»*. 2021. № 45. С. 167–173. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247389> (дата звернення: 05.06.2024).
2. Лігус М. В. Музичний перформанс як форма комунікації. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 2 (28). С. 68–71.
3. Маслова-Лисичкіна І. Перформанс у культурно-мистецькому просторі України ХХ–ХХІ ст. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*. 2022. Т. 5, № 2. С. 137–149. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-759x.5.2.2022.266529> (дата звернення: 05.06.2024).
4. Ременяка О. Перформанс: мистецтво приватного жесту. *Образотворче мистецтво*. 2012. № 1/2 (80). С. 16–18.
5. Станіславська К. І. Перформанс – мистецько-видовищна форма постмодернізму. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. № 4. С. 96–100.

REFERENCES

1. Hrynyshyna M. O. (2021) Stsenichniy performans u systemi novoho humanitarnoho znannia. [Stage performance in the system of new humanitarian knowledge]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu kultury i mystetstv. Seriiia «Mystetstvoznavstvo»*. № 45. S. 167–173. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.45.2021.247389> [in Ukrainian].

2. Lihus M. V. (2018) Muzychnyi performans yak forma komunikatsii. [Musical performance as a form of communication.]. *Filosofski problemy humanitarnykh nauk.* № 2 (28). S. 68–71. [in Ukrainian].
3. Maslova-Lysyckina I. (2022) Performans u kulturno-mystetskomu prostori Ukrainy XX–XXI st. [Performance in the cultural and artistic space of Ukraine in the 20th–21st centuries.]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriya: Stsenichne mystetstvo.* T. 5, № 2. S. 137–149. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-759x.5.2.2022.266529> [in Ukrainian].
4. Remeniaka O. (2012) Performans: mystetstvo pryvatnoho zhestu. [Performance: The Art of Private Gesture.]. *Obrazotvorche mystetstvo.* № 1/2 (80). S. 16–18. [in Ukrainian].
5. Stanislavska K. I. (2010) Performans – mystetsko-vydovyshchna forma postmodernizmu. [Performance is an artistic and spectacular form of postmodernism]. *Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv.* № 4. S. 96–100. [in Ukrainian].